WOKE is... de MARATHON - pamflet op de planken -

TOM LANOYE

Hij kwam, las en overwon

Mia Vaerman
Gezien op 18 oktober 2023
Brussel, KVS BOL

‘Woke is... De marathon’ van Tom Lanoye, dat was twee vliegen in één klap: de schrijver live zien fulmineren én zijn lijvige pamflet ‘Woke is het nieuwe Marrakech-pact’ in één avond uit hebben. Met zijn zin voor theatraliteit, zijn barokke taal en vlijmscherpe gedachten fileerde hij dat andere pamflet, ‘Over Woke’ van Bart De Wever, en in één moeite door rechts-extremisme en Vlaams nationalisme. Echt nieuwe gedachten bracht hij me niet bij. Maar één les leerde ik zeker wel: leve de weerbaarheid!

25 OKTOBER 2023

De schrijver doet zijn entree op het KVS-podium zonder veel omhaal: vanachter een ouderwetse, houten staander en met draadloze micro (handig voor de uithalen) brengt hij zijn tekst. Vijf flesjes water wachten aan zijn voeten. De gelezen bladzijden laat hij telkens op de vloer dwarrelen. Ver achter een oranje-gele heftruck - voor de kleur? - en tegen de achtermuur een paar ladders in de schaduw. Lanoye staat er met zwart en rode jekker boven zijn jeans, een gewone mens met een boodschap, maar zijn bril is herkenbaar met oranje streep (in resonantie met de heftruck). Hij leest in één ruk drie uur door tot de pauze van acht. Onderweg actualiseert hij en spuit nog wat cynischer opmerkingen. Dat maakt er een geestig spektakel van.

Tom Lanoye schreef het pamflet voor de achttiende Paul Verbraeken-lezing. Verbraeken was, stelt ‘De vrienden van Paul Verbraeken’ een werkelijk ongebonden *public intellectual*. Sinds zijn dood in 2005 organiseren ze elk jaar een lezing waar een eminent, onafhankelijk denker het woord krijgt. Tom Lanoye besloot te reageren op Bart De Wevers boek ‘Over woke’. De lezing was gepland voor 26 april 2023, maar Lanoye haalde de datum niet. De ‘nog een paar bladzijden te gaan’ werden er dertig. ‘Woke is het nieuwe Marrakech-pact (of: hoe ons Capitool al elke dag wordt bestormd)’ - de volledige titel - werd uiteindelijk pas aan het publiek voorgesteld tijdens TAZ. Boekhandel Corman organiseerde drie lezingen van fragmenten uit het boek. Niet door de meester toen. Het sloeg in: wie vandaag naar De Wevers boekje refereert, denkt meteen ook aan de kritiek van Lanoye.

De lezing had meer weg van een voorstelling dan van een academisch betoog dankzij het charisma én de strijdlustige toon van Lanoye.

Afgelopen woensdag volgde dan alsnog een volledige ‘lezing’ voor een behoorlijk volle Bol van de KVS. Die had meer weg van een voorstelling dan van een academisch betoog dankzij het charisma én de strijdlustige toon van Lanoye. In een eerste deel - ‘Het Grondwerk’ - maakt Lanoye een satirische analyse van zowel ‘Het verhaal van Vlaanderen’ van Tom Waes als ‘De canon van Vlaanderen’. *De deug-Vlaming* (Lanoyes term voor de tegenhanger van de ‘Gut-mensch’*) …. is op zoek naar collectieve soumission. Naar de voltrekking van zijn nationalistische credo, samengevat in drie woorden: verplichte gezamenlijke zelfbevrediging. Zo luidt de kortste definitie van nationalisme.*

Je hoort het Tom Lanoye zo voordragen. Het klinkt heel anders dan ‘*het brabbel-Bargoens’* van Tom Waes, die hij op de korrel neemt: *een designversie van Reynaert de Vos*. De schrijver deelt eenzelfde verleden (van Vlaamse ontvoogding en economische opgang na WOII), maar Lanoyes ‘Verhaal van Vlaanderen’ klinkt heel anders dan dat van Waes. Waes biedt je - aldus Lanoye - *Plaatjes in plaats van praatjes, schwärmerei in plaats van debat, pret in plaats van pedagogie… Dat is geen geschiedenisles, maar propaganda in schapenvacht. Artis-Historia voor volwassenen*

Lanoye haalt ook de officiële Canon van Vlaanderen stevig over de hekel. Bij de eerste druk van het pamflet (in mei 2023) lag de canon nog niet vast, maar Lanoye had al wel vragen bij de manier waarop die tot stand kwam. De omkadering is fundamenteel dirigistisch, meent hij. Op Ben Weyts vraag om niet vooraf alles al af te schieten, antwoordt hij: *Je zet toch ook niet eerst een atoomcentrale neer op een dorpsplein om daarna pas te bezien of het zinvol is?* Hij oreert in een sappig taaltje. Lanoye schuwt hoogdravend AN - en dat maakt hem sympathiek in zijn tirade. Geen halve woorden ook bij de auteur: *dat Kanko alvast opteert voor Lierse vlaaikes, en Zemir voor ballekes in tomatensaus als aanzet tot de Vlaamse canon*. Er wordt heel wat afgelachen tijdens de marathon…

Maar Lanoye graaft ook dieper en ernstiger met zijn kritiek. Hij kent de geschiedenis van De Vlaamse Beweging en haalt er standaardwerken bij (onder meer ‘Die importierte Nation. Deutschland und die Entstehung des flämischen Nationalismus, 1914 bis 1945’ van ene professor Jacob Müller) én statistieken die hij grondig onder de loep neemt en onverbiddelijk herziet. Al blijken zijn data gewoon van het web gehaald, niet de vrucht van eigen wetenschappelijk onderzoek. Dat zou al te droge kost opleveren ook. Maar de auteur kan wel heel goed zijn bedenkingen samenvatten tot welgemikte opmerkingen: *Het siert de Vlaamse beweging - van wie ik me een bastaardkind vind - dat ze zich niet liet verleiden tot geweld, en tegelijk zo koppig en geduldig was.*

Tussendoor informeert hij of er vragen zijn? *Nee, zeker*, antwoordt hijzelf voor het gemak. Dan buigt de rebelse schrijver zich over de nieuwste culturele oorlog: die tegen ‘woke’. Met veel grimmige humor haalt hij De Wevers boekje onderuit. Dat kent ondertussen ook een Franse vertaling, zo blijkt uit een promotievideo van De Wever zelf die we zien tijdens de pauze. Lanoye hakt hij nog steviger in op het partijcongres van N-VA. Hun tiende ambitie: identiteit. *Pats boem paukenslag!* dramatiseert hij met Van Ostaijen. Het wemelt in Lanoyes lezing van de oneliners en grollen. *Identiteit is allang een strijd, zie maar naar de concurrentieslag tussen Coca-Cola en Pepsi.* Hij moet zich ook niet houden aan enige academische ernst - dat scheelt.

Na de eerste pauze heeft Lanoye een andere vest aan. Sjieker. Nu gaat hij pas in op het Marrakech-pact waar de titel naar verwijst:. De Wevers partij heeft die kwestie zelf groot gemaakt, vertelt hij. Ze stapten uit de regering omwille van dat pact, maar bij de nieuwe verkiezingen van 2019 kregen ze op hun kop en verloren tien procent van hun stemmen aan het extremistische Vlaams Belang. Volgens Lanoye staat dat nu opnieuw gebeuren: nu is *woke* door De Wever aangekondigd als het einde van de Westerse beschaving. Zo wordt *woke* volgens Lanoye het nieuwe Marrakech-pact van de N-VA.

Hij zet het uiteen in deel II: De uitwerking. Als een volleerde *stand-up comedian* krijgt Lanoye het publiek telkens weer aan het lachen met zijn omschrijvingen. Hij weet waar te pauzeren, hoe de klemtoon te leggen, wanneer zijn stem te verheffen. Als er een klein applaus klinkt wuift hij dat weg. Daar zit hij niet op te wachten. Het sterke feit is dat Tom Lanoye als schrijver (dus zelf 'Vlaamse canon') en homo (dus zelf *woke*) alle recht van spreken heeft. Hij weet waarover hij spreekt. Er moet wel geluisterd worden naar hem.

Dat het resultaat eerder een monoloog is dan een leerstellig onderzoek, meer pamflet dan sociologische analyse, geeft hij grif toe in een interview in Humo. Piketty en Bourdieu heeft hij wel gelezen, maar het is niet zijn sterkste kant. Hij wil in de eerste plaats satire en retoriek bedrijven.

Somber wordt het pas echt als Tom Lanoye na de tweede pauze afsluit met zijn derde deel: 'De nawerking'. Zijn visie op ons huidig democratisch bestel is onheilspellend. De federale instellingen en de drie machten raken steeds meer uitgehold door niet-verkozen partijvoorzitters die amper opdagen in het parlement, meent hij. Volksvertegenwoordigers worden herleid tot stemvee, ondergeschikt aan de partij, vertelt hij nog. *En van die mandarijnenclub, … is De Wever toch weer de oppermandarijn. Hij zit er ook al het langst. En - noblesse oblige - hij speelt het spel niet slecht. Als je tenminste regeren een spel wilt noemen. Dat is het niet.* Nog een pointe van de meester. Ons symbolische Capitool wordt al elke dag bestormd, besluit Lanoye. Vandaar de ondertitel. Een zwaarmoedig einde van een lange, guitige avond. Met een schrijver die kwam, las en overwon. Oké: voor een publiek dat hem genegen was.